

Cumartesi Anneleri/İnsanları 984. Hafta Gözlem Raporu

Gözlemlenen etkinlik/toplantı/yürüyüş: Cumartesi Anneleri/İnsanları 984. Hafta Buluşması – Galatasaray Meydanı (Beyoğlu, İstanbul)

Gözlem tarihi: 3 Şubat 2024

Gözlemci kişi ve kurumlar: Hakikat Adalet ve Hafıza Çalışmaları Derneği (Hafıza Merkezi), Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi

Gözlemci toplantı alanına varış: 10.00

Gözlemci alandan ayrılma: 13.35

Gözlem ve gözlem yöntemi hakkında:

Birleşmiş Milletler Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (Organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirgesi'nin¹ 6(c) maddesi, "İnsan haklarına ve temel özgürlüklere hem hukuksal olarak hem de pratikte uyulması yönünde inceleme, araştırma, saptama, değerlendirme, bu yollar ve diğer uygun yollarla kamunun dikkatini bu sorun üzerine çekme hakkı vardır" hükmüyle hak savunucuları ve hak örgütlerinin insan hakları ihlallerine yönelik çalışmalar yapmalarını ve bu çalışmaları hak ihlalleri hakkında farkındalık yaratmak amacıyla kamuoyuyla paylaşmalarını güvence altına almaktadır.

Rapordaki imzacı kurumlar, yukarıda belirtilen maddede güvence altına alınan hak kapsamında² Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın barışçıl buluşmalarını gözlemlemektedir. Kurumlar, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT), "Barışçıl Toplanma Özgürlüğünün İzlenmesine İlişkin Kılavuz"³ da belirtilen yöntemleri gözlem faaliyetlerinde esas almaktadır.

Gözlemci kurumlar, barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanılmasını engellemeye yönelik müdahalelerin sonucu olarak ortaya çıkan insan hakları ihlallerini tespit etmek, belgelemek ve ihlallerin önlenmesi için savunuculuk faaliyetleri yürütebilmek amacıyla kılavuzda da belirtildiği gibi çeşitli izleme ve belgeleme yöntemleri ile gözlem faaliyetlerini desteklemektedir.⁴ Bu kapsamda gerekli görülmesi durumunda sosyal ve yaygın medya

¹ UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms,

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/770/89/PDF/N9977089.pdf?OpenElement>.

Türkçe gayri resmi tercümesi için bkz. <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-san-haklari-savunucularinin-korunmasi-bdges/>

² Bu hak, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de öngörülmektedir: *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme Madde 19*: "Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 10: "1. Herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir."

³ OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly*, https://www.osce.org/files/f/documents/d/1/473439_0.pdf

⁴ a.g.e, sf. 14

taraması, mahkeme kararları, mülki idare amirlerinin karar ve duyuruları, kolluk kuvvetlerinin yazışma ve tutanakları gibi belgelerin değerlendirilmesi ve hak ihlallerine maruz kalan kişilerle mülakat yapılması gibi farklı izleme ve belgeleme yöntemlerine başvurulmaktadır.

Gözlem raporları, gözlemlenen buluşmayı takip eden cuma günleri kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Toplantı öncesi duruma ilişkin notlar:

1. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın gözaltında kaybedilen sevdiklerinin akıbetini sormak ve adalet taleplerini dile getirmek için bir araya geldikleri mekan olan Galatasaray Meydanı'ndaki eylemi gözlemek üzere gelen gözlemci, 10.00'da Şişhane'den Galatasaray Meydanı yönüne doğru yürümeye başladı.
2. 10.14'te Yapı Kredi Kültür Sanat'ın Şişhane yönüne doğru yaklaşık 150 metre ilerisinde üzerinde "Polis" ibaresi olan bir aracın park halinde olduğu görüldü.
3. 10.19'da sürekli olarak demir bariyerler ile çevrili ve içerisinde emniyete ait araçlar ile polislerin beklediği Galatasaray Meydanı içerisinde önceki haftalardan farklı olarak polislerin sevkiyatı için kullanılan iki midibüsün çalışır halde beklediği görüldü. İki çevik kuvvet polisinin aracın yanında durduğu, uzun namlulu silah taşıyan iki polisin ise meydan içerisinde beklediği gözlemlendi. Meydan içerisinde ayrıca mobil zırhlı siperlik olduğu görüldü. Meydanı kapatan demir bariyerlerin önceki haftalarda olduğu gibi bu hafta da plastik kelepçeler ile birbirine bağlandığı ve meydan girişinde akordeon bariyerler olduğu gözlemlendi.
4. 10.20'de Galatasaray Lisesi'nin bir süredir inşaatlarda kullanılan güvenlik panelleriyle tamamen kapalı olan İstiklal Caddesi cephesindeki duvarı önünde üzerinde "Polis" ibaresi olan bir aracın park halinde olduğu görüldü. Üzerinde "Aile İçi Büro" yazılı yekek giyen bir polis, üzerinde "Polis" yazan koyu lacivert mont giyen yedi polis ve sivil giyimli beş polisin ise lisenin girişine yakın bir noktada bekledikleri gözlemlendi.
5. 10.22'de üzerinde "Polis" ibaresi olan bir aracın ve üzerindeki çakardan emniyete ait olduğu anlaşılan bir aracın daha Galatasaray Lisesi önüne geldiği ve bu noktaya park edildikleri görüldü.
6. 10.29'da Meşrutiyet Caddesi'nin İstiklal Caddesi'ne bağlandığı sağ köşede üzerinde "Polis" ibaresi olan bir demir bariyerin durduğu görüldü.
7. 10.37'de polis sevkiyatı için kullanılan bir minibüsün Galatasaray Meydanı'na uzaklığı yaklaşık 250 metre olan Odakule'nin önünde park halinde olduğu gözlemlendi.
8. 10.41'de Galatasaray Meydanı içerisinde bulunan midibüslerin meydanın önündeki akordeon bariyer açılarak sırayla meydandan çıkarıldıkları görüldü. Şişhane yönüne doğru giden midibüslerin Odakule önüne park edildikleri görüldü.
9. 10.46'da içerisinde çevik kuvvet polislerinin bulunduğu bir midibüsün Taksim Meydanı yönünden Şişhane'ye doğru siren ve korna çalarak ilerlediği ve ardından Odakule önüne park edildiği gözlemlendi.

10. 10.47’de üzerinde “Polis” ibaresi olan koyu lacivert mont giyen yedi polis, Yapı Kredi Kültür Sanat önünde bulunan bir minibüsten indikleri ve aracın yanında beklemeye başladıkları görüldü.
11. Üzerinde “Polis” ibaresi olan koyu lacivert mont giyen polislerin, Meşrutiyet Caddesi’nin İstiklal Caddesi girişinde ikişer kişilik gruplar halinde ve karşılıklı olarak 10.51 itibariyle beklemeye başladıkları gözlemlendi.
12. 10.53’te polise ait anons aracının Taksim Meydanı yönünden gelerek Galatasaray Lisesi önüne park ettiği görüldü.
13. Galatasaray Meydanı’na yakın noktalardaki polis sayısının 10.58 itibariyle artmaya başladığı gözlemlendi.
14. 11.21’de üzerinde “Polis” ibaresi olan koyu lacivert mont giyen dört polis ve üzerinde “Güvenlik Şube” ibaresi bulunan yelekler giyen iki polis Meşrutiyet Caddesi’nin İstiklal Caddesi girişinden yaklaşık 25 metre ileride bulunan bir kafe önüne gelerek beklemeye başladıkları görüldü.
15. 11.30’da Beyoğlu Kaymakamlığı ve İstanbul Valiliği’nin resmi web sitelerini kontrol eden gözlemci, herhangi bir yasaklama kararının kamuoyu ile paylaşılmadığını tespit etti.
16. Güvenlik Şube Müdürlüğü, Koordinasyon Şube Müdürlüğü, Spor Güvenliği Şube Müdürlüğü’nden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı ve Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü’nün 11.50 itibariyle Galatasaray Meydanı yakınında beklemeye başladıkları görüldü.

Toplantıya ilişkin notlar:

17. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 11.41 itibariyle İHD İstanbul Şubesi’nden ikişer kişilik gruplar halinde çıkmaya başladıkları görüldü.
18. Türkiye İşçi Partisi (TİP) 28. Dönem İstanbul Milletvekili Ahmek Şık’ın 11.55 itibariyle Galatasaray Meydanı’nın karşısında beklemeye başladığı görüldü.
19. Cumartesi Anneleri/İnsanları ve onlarla dayanışmak için Galatasaray Meydanı’na gelen hak savunucularının 11.54 itibariyle meydanı kapatan bariyerlerin önünde beklemeye başladıkları görüldü. Sivil giyimli polislerin cadde üzerinde bekleyen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına yakın noktalarda bekledikleri gözlemlendi.
20. Güvenlik Şube Müdürlüğü, Koordinasyon Şube Müdürlüğü, Spor Güvenliği Şube Müdürlüğü’nden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı, Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürü, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 14 Ekim 2023 tarihindeki [968. hafta buluşmasında](#) Besna Tosun ve Newroz Ali Tosun’a yönelik işkence ve diğer kötü muamele yasağına aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uyguladığı kayıt altına alınan ve Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın avukatlarının hakkında “işkence” iddiasıyla suç duyurusunda bulunduğu gözlüklü ve rütbesi öğrenilemeyen polis amiri, Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 14 Ekim 2023 tarihindeki [968. hafta buluşmasında](#) Newroz Ali Tosun’a yönelik işkence ve diğer kötü muamele yasağına aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uyguladığı kayıt altına alınan ve Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın avukatlarının

hakkında “işkence” iddiasıyla suç duyurusunda bulunduğu saçsız, kır sakallı ve rütbesi öğrenilemeyen polis amiri ile rütbeleri öğrenilemeyen polis amirlerinin 11.54 itibariyle Galatasaray Lisesi’nin Galatasaray Meydanına yakın köşesinde beklemeye başladıkları gözlemlendi.

21. 23 Şubat 1995 tarihinde İzmir’de gözaltında kaybedilen 19 yaşındaki **Murat Yıldız**’ın annesi **Hanife Yıldız**, 19 Ekim 1995 tarihinde İstanbul’da gözaltında kaybedilen **Fehmi Tosun**’un eşi **Hanım Tosun**, 12 Eylül 1994 tarihinde Ankara Dikmen’de gözaltına alındıktan sonra kaybedilen **Kenan Bilgin**’in kardeşi **İrfan Bilgin**, 13 Eylül 1980 tarihinde Ardahan’ın Okçu Köyü’ndeki evinden güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybedilen ve işkence sonucu öldüğü Meclis İnsan Hakları İnceleme Alt Komisyonu’nun [raporu](#) ile de ortaya konulan **Cemil Kırbayır**’ın kardeşi **Mikail Kırbayır**, 1 Mart 1995 tarihinde İstanbul’da gözaltına alınan ve ağır işkence izleri taşıyan bedeni aylar sonra kimsesizler mezarlığında bulunan **Hasan Ocak**’ın kardeşi **Ali Ocak**, ağır işkence izleri taşıyan bedeninin 2 Mart 1995 tarihinde Beykoz’da bir ormanlık alana atıldığı ve daha sonra kimsesizler mezarlığına defnedildiği öğrenilen **Rıdvan Karakoç**’un kardeşi **Hasan Karakoç**, 27 yıl önce Urfa’nın Siverek İlçesi’nde gözaltına alındıktan sonra bir daha kendisinden haber alınamayan **Hüseyin Taşkaya**’nın eşi **Sultan Taşkaya**, gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü Gayrettepe Siyasi Şube’de gördüğü ağır işkence sonucu 5 Şubat 1984 tarihinde koma halinde hastaneye kaldırılan ve daha sonra kendisinden haber alınamayan **Maksut Tepeli**’nin eşi **Şehriban Tepeli**, 10 Nisan 1981 tarihinde İstanbul’daki evinden gözaltına alınan ve zorla kaybedilen **Nurettin Yedigöl**’ün kardeşi **Muzaffer Yedigöl** ve İHD İstanbul Şubesi Başkanı **Gülseren Yoleri**’nin 11.54’te Galatasaray Meydanı’nı kapatan bariyerlerin önüne geldikleri görüldü. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın ellerinde taşıdıkları çantadan zorla kaybedilenlerin fotoğraflarını çıkararak kendi aralarında dağıtmaya başladıkları ve ellerinde kamera olan en az dört polisin bu anları video kaydına aldığı gözlemlendi.
22. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın Galatasaray Meydanı’nı kapatan demir bariyerlerin önüne gelmesiyle çok sayıda gazetecinin yanlarına yöneldiği görüldü. Gazetecilerle birlikte bu noktaya gelen diğer sivil giyimli polislerin ellerindeki telefonlarla Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın fotoğraflarını çektiği gözlemlendi.
23. İHD İstanbul Şube Başkanı Gülseren Yoleri’nin 12.04 itibariyle [basın açıklamasını](#) okumaya başladığı görüldü. “Tüm insanlar, insan hak ve özgürlüklerine eşit olarak sahiptir. Bu haklar hiç kimsenin elinden alınamaz. Her devlet gibi Türkiye de bu hak ve özgürlükleri, yetki alanı içinde bulunan herkese sağlamakla görevlidir. Devlet adına yetki kullanan makam ve kişiler ise hukuku tarafsız ve eşit bir şekilde uygulamakla yükümlüdürler.” denilerek başlanan açıklamada 40 yıldır tüm başvuruların sonuçsuz bırakıldığı Maksut Tepeli’nin dosyası anlatıldı. Açıklama, “Kaç yıl geçerse geçsin Maksut Tepeli için, tüm kayıplarımız için adalet istemekten, devletin evrensel hukuk normları içinde hareket etmek zorunda olduğunu hatırlatmaktan vazgeçmeyeceğiz.” ifadeleriyle sonlandırıldı.
24. Sivil giyimli polis memurlarının basın açıklaması sırasında açıklamayı takip eden kişilerin arasında durdukları ve zaman zaman telefonları ile Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın fotoğraf ve videolarını çektikleri gözlemlendi.

25. Açıklamanın 12.12’de tamamlanmasının ardından Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın ellerindeki karanfillerden bazılarını Galatasaray Meydanı’nı kapatan ve açılmayan demir bariyerlerin üzerinden meydana atmaya başladıkları görüldü.
26. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın İHD İstanbul Şubesi’ne gitmek üzere 12.20 itibariyle meydana ayrılmaya başladıkları görüldü.
27. Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın Galatasaray Meydanı’na karanfil bırakmaları ile sonlanan buluşmaları yaklaşık 26 dakika sürdü. İstiklal Caddesi üzerinde oluşturulan “güvenlik çemberleri” ile Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın buluşmalarının engellendiği ve kayıp yakınları ile hak savunucularının gözaltına alındıkları haftaların aksine bu 26 dakikalık süre içerisinde İstiklal Caddesi, Galatasaray Meydanı ve çevresinde hayatın olağan akışının, yaya-araç trafiğinin ve bölge esnafının çalışmasının olumsuz şekilde etkilenmediği gözlemlendi.

Toplantı sonrası ilişkin notlar:

28. Sivil giyimli polis memurlarının ve rütbeleri öğrenilemeyen polis amirlerinin 12.33 itibariyle İHD İstanbul Şubesi’nin bulunduğu sokağın köşesinde beklemeye başladıkları görüldü.
29. Derneğin bulunduğu sokaktaki polis varlığının, İHD İstanbul Şubesi tarafından her cumartesi günü 13.30’da gerçekleştirilen “F Oturumu” sırasında da devam ettiği gözlemlendi. Sokağın köşesinde ve derneğin girişinin karşısında bekleyen sivil giyimli polis sayısının F Oturumu’na kadar giderek arttığı görüldü. İçerisinde biber gazı kapsülü ve biber gazı tozu atabilen silahlar taşıyan polislerin de olduğu 5-10 kişilik çevik kuvvet grubunun, açıklamadan kısa süre önce kalkanlarıyla sokak üzerinde beklemeye başladıkları gözlemlendi.

Hukuki durum:

Anayasa Mahkemesi (AYM), Cumartesi Anneleri/İnsanları’nın 25 Ağustos 2018 tarihinde düzenlenen 700. hafta buluşmasının Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından yasaklanmasının ve polisin sert müdahalesinin Anayasa’nın 34. maddesine garanti altına alınan “toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının” ihlali olduğuna dair iki ayrı karar verdi. AYM, o gün gözaltına alınanlar arasında bulunan Cumartesi İnsanları’ndan [Maside Ocak Kışlakçı](#)’nın başvurusunda oy çokluğuyla aldığı kararın “yeni ihlallerin önlenmesi için” Beyoğlu Kaymakamlığı ve Adalet Bakanlığı’na; 700. hafta buluşmasına katılan İHD İstanbul Şubesi Başkanı [Gülseren Yoleri](#)’nin başvurusunda oybirliği ile aldığı kararın ise Adalet Bakanlığı’na gönderilmesine karar verdi.

Polis müdahalesine dayanak olarak gösterilen yasaklama kararında 700. hafta buluşması için bildirim yapılmamış olması gerekçe olarak öne sürülmüştü. AYM, kararlarında toplantı ve gösterilere yönelik müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının ve orantılı olduğunun ispatının gerektiğine dikkat çekti. İdari makamların toplantı ve gösteri yürüyüşlerini otomatik olarak yasaklama yoluna gitmek yerine bu hakkın etkin kullanımını sağlamaya yönelik pozitif yükümlülükleri olduğunu hatırlatan AYM, Cumartesi

Anneleri/İnsanları'nın 1995 yılından bu yana barışçıl bir şekilde toplandıklarına dikkat çekerek idarenin bu etkinliğin yapılacağına ilişkin olarak önceden bilgisi olmadığını iddia edemeyeceğine kanaat getirdi. Buna ek olarak AYM, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın "gözetiminde kaybedilen yakınlarının bulunması ve kamuoyunda farkındalık yaratılması için oturma eylemi düzenlemek istemesinin demokratik bir toplumda saygı ile karşılanması gerektiği"ne hükmetti.

Cumartesi Anneleri/İnsanları, AYM'nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) kararının ardından ilk kez 8 Nisan 2023 tarihindeki 941. hafta buluşması için Galatasaray Meydanı'na çıkmak istedi ve polis tarafından engellenerek gözetim altına alındı. O haftadan bu yana 13 Mayıs Cumartesi günü hariç her cumartesi, barışçıl buluşmalarını gerçekleştirmek için Galatasaray Meydanı'na çıkmaya çalışan Cumartesi Anneleri/İnsanları, 4 Kasım 2023 tarihine denk gelen [971. hafta](#) buluşmasına kadar her hafta polis tarafından engellendi, işkence ve diğer kötü muameleyle maruz bırakılarak gözetim altına alındı. 4 Kasım'daki buluşma sırasında da engellenerek kolluk kuvveti tarafından "güvenlik çemberi" içerisine alınan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucuları fiili olarak yaklaşık 25 dakika "güvenlik çemberi" içinde tutulsa da önceki 29 haftanın aksine gözetim işlemi uygulanmadı.⁵

Gözlemci kurumlar, AYM kararlarının uygulanma durumuna dair şu hususlara dikkat çeker:

Önceki 13 hafta olduğu gibi Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 3 Şubat 2024 tarihinde gerçekleştirilen 984. hafta buluşmasına da polis tarafından müdahale edilmemiş, buluşma ve basın açıklaması bu şekilde engellenmemiştir. Ancak, 984. hafta buluşmasında Cumartesi Anneleri/İnsanları'na yönelik bir müdahale olmasa da aşağıda belirtilen sebeplerden ötürü AYM'nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarının uygulandığını söylemek mümkün değildir.

- AYM⁶ ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM)⁷ içtihatlarına göre bir toplantının kısıtlanması kavramı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılması öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılan müdahaleleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 984. hafta buluşmasının kolluk tarafından kısıtlandığı tespit edilmiştir.
- Öncelikle, AYM'nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarına rağmen Galatasaray Meydanı'nın etrafındaki bariyerler açılmamış ve dolayısıyla Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 1995'ten beri açıklama yaptıkları nokta olan anıtın önünde basın açıklaması yapmaları engellenmiştir. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın basın açıklaması sırasında gözetim altında tutuldukları gözlemlenmiştir. İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu sokaktaki polis varlığı, Galatasaray Meydanı'ndaki basın açıklamasına katılabilecek kişi sayısının 10 olarak kısıtlanması, sayı kısıtına uyulup uyulmadığının toplantı süresince kontrol edilmesi ve açıklamanın birden fazla kamera

⁵ 8 Kasım 2023 tarihinde gerçekleştirilen TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Toplantısı sırasında Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (HEDEP) Urfa Milletvekili Dilan Kunt Ayan'ın İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'ya Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarına yönelik haftalardır devam eden polis engellemelerini sorması üzerine Yerlikaya "Cumartesi Anneleri'nin yaşadığı mağduriyettir. En kısa zamanda sürede çözüm üreteceğiz. Bu hafta gördüğümüz gözaltı yapmadık," yanıtını verdi. (Kaynak: "[Ali Yerlikaya: Cumartesi Anneleri'nin yaşadığı mağduriyettir.](#)" *Gazete Duvar*, 08.11.2023.)

⁶ Bkz. Halkevleri Derneği, Başvuru. No: 2015/9174, 7/3/2019, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/9174>

⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesine ilişkin Rehber*, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_11_TUR

ile kayıt altına alınması ve fotoğrafların çekilmesi Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 984. hafta buluşmasının kolluk tarafından kısıtlandığının en önemli göstergelerindedir.

- Bilindiği gibi Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın Galatasaray Meydanı'ndaki buluşmaları, zorla kaybedilen yakınlarının akıbetini soran ve faillerin tespit edilmesini talep eden bir basın açıklaması düzenlemekten ibarettir. Bu gözlem raporunda tespit edilen müdahale ve kısıtlamalar, AYM'nin de işaret ettiği gibi⁸ Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın zorla kaybedilen yakınlarının akıbetine ilişkin kamuoyunda farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Dahası, bu tarz müdahale ve kısıtlamalar Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın AYM'nin de "saygı ile karşılanması" gerektiğini tespit ettiği faaliyetlerinin kriminalize edilmesi çabasının devamı niteliğindedir. Cumartesi Anneleri/İnsanları'na yönelik önceki haftalardaki engelleme ve müdahaleler ile birlikte düşünüldüğünde 13 haftadır süregelen bu kısıtlamalar kolluk tarafından bir rutin haline getirilmiştir. Bu durum, kolluğun Cumartesi Anneleri/İnsanları'na yönelik müdahalelerinin farklılaşarak devam ettiğini ve idari taciz boyutuna ulaştığını göstermektedir.
- Bunlara ilaveten, İHD İstanbul Şubesi'nin bulunduğu sokaktaki polis varlığı, basın açıklamasına katılacak kişi sayısının sınırlandırılması ve açıklamanın kayıt altına alınması ve fotoğraflanması gibi⁹ kolluk tarafından gerçekleştirilen ve idari taciz teşkil eden kısıtlamalar, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın ve insan hakları savunucularının toplanma özgürlüklerini kullanmaları üzerinde caydırıcı bir etki yaratabileceğini, bu caydırıcı etkinin de kendi başına toplanma özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğunu belirtmek gerekmektedir.¹⁰

Gözlemci kurumlar, Galatasaray Meydanı'ndaki buluşmalara yönelik soruşturmaların 26'sında "kovuşturmaya yer olmadığı" kararı verildiğini hatırlatır:

8 Nisan - 4 Kasım 2023 tarihleri arasında devam eden sistematik engellemelere ve gözaltı işlemlerine rağmen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Cumartesi

⁸ Bkz. Maside Ocak Kışlakçı Kararı Para. 26 ve Gülseren Yoleri Kararı, par. 19.

⁹ AYM, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 11. maddesine 6529 Sayılı Kanun'un 7. maddesiyle eklenen ikinci fıkraya ilişkin yapmış olduğu incelemede, "Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kayıt altına alınması, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılım bakımından kimi bireyler üzerinde caydırıcı bir etki gösterse de bu durum oldukça sınırlı kalmakta ve suç delillerinin tespiti ile suçluların cezalandırılması yönünden elde edilecek yararardan vazgeçilmesini gerektirecek bir boyuta ulaşmamaktadır. Ses ve görüntü kaydının suç delillerinin tespiti ve suçluların cezalandırılması bakımından sağlayacağı yararlar dikkate alındığında toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılım bakımından bireyler üzerinde yaratacağı sınırlı etkinin ihmal edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca kuralda, elde edilen kayıt ve görüntülerin şüphelilerin ve suç delillerinin tespiti dışında bir amaçla kullanılmayacağı açıkça düzenlenmektedir. Bu bağlamda, şüphelilerin ve suç delillerinin tespiti amacıyla sınırlı olarak kullanılmak üzere toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kayıt altına alınması öngörülmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı ve orantısız bulunduğu söylenemez." şeklinde değerlendirmede bulunmuştur (AYM, [2014/101 E.](#), [2017/142 K.](#), [28.09.2017](#), para.103). Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın açıklama yapmasına izin verildiği yerin yaklaşık 10 metre ilerisinde, İstiklal Caddesi ile Meşrutiyet Caddesi kesişiminde kamuoyunda MOBESE olarak da bilinen Kent Güvenlik Yönetim Sistemi'ne ait (KGYS) kameralar bulunmaktadır. Buna ek olarak okunan basın açıklaması istinasız şekilde her hafta sosyal medyada canlı olarak yayınlanmaktadır. Bu hususlara rağmen basın açıklamasının birden fazla kamera ile kayıt altına alınması ve basın açıklamasına katılanların fotoğraflarının çekilmesinin, AYM tarafından belirtilen sınırı ("suç şüphelilerinin ve suç delillerinin tespiti") aştığı ve dolayısıyla Cumartesi Anneleri/İnsanları ile hak savunucuları üzerinde caydırıcı bir etki yarattığı ve bu uygulamanın idari taciz teşkil ettiği değerlendirilmektedir.

¹⁰ *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesine ilişkin Rehber*, par. 74-75.

Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarına yönelik başlatılan soruşturmanın 26'sında kovuşturmayla yer olmadığına dair karar (takipsizlik kararları) verildi.

- 941. (Karar tarihi: 22 Mayıs 2023), 942. (Karar tarihi: 16 Ekim 2023), 943. (Karar tarihi: 13 Temmuz 2023), [945.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [947.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [948.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [949.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [951.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [952.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023), [953.](#) (Karar tarihi: 27 Ekim 2023), [954.](#) (Karar tarihi: 19 Eylül 2023),¹¹ [955.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [956.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [958.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [959.](#) (Karar tarihi: 27 Ekim 2023), [960.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023), [961.](#) (Karar tarihi: 12 Ekim 2023), [962.](#) (Karar tarihi: 25 Ekim 2023), [963.](#) (Karar tarihi: 30 Kasım 2023), [964.](#) (Karar tarihi: 30 Ekim 2023), [965.](#) (Karar tarihi: 25 Ekim 2023), [966.](#) (Karar tarihi: 29 Kasım 2023), [967.](#) (Karar tarihi: 11 Ocak 2024), [968.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023), [969.](#) (Karar tarihi: 12 Aralık 2023) ve [970.](#) (Karar tarihi: 18 Aralık 2023) hafta buluşmalarına yönelik başlatılan soruşturmalarda verilen takipsizlik kararları, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarına tebliğ edildi.
- Avukatlara tebliğ edilen takipsizlik kararları incelendiğinde kararların hiçbirisinde AYM'nin [Maside Ocak Kışlakçı](#) ve [Gülseren Yoleri](#) kararlarına bir atıfta bulunulmadığı görüldü. Savcılar, Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın kolluk tarafından engellenen buluşmalarında gözaltına alınan toplamda 625 kişi hakkında verdikleri takipsizlik kararlarına gerekçe olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmamasını gerekçe gösterdiler.

Gözlemci kurumlar, AYM kararlarını uygulamayan kolluk görevlileri hakkında yapılan suç duyurularında İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmediğini hatırlatır:

Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatları, AYM kararlarına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 8 Nisan - 4 Kasım 2023 tarihleri arasında Galatasaray Meydanı'nda buluşmalarını engelleyen kolluk görevlileri hakkında her hafta suç duyurusunda bulundu.

Avukatların, 29 hafta boyunca devam eden engelleme ve bu engellemelerin emrini veren, kanuna aykırı emri uygulayan ve bu sırada Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında "Toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkı ile ifade özgürlüğünün anayasaya aykırı olarak engellenmesi suretiyle Görevi Kötüye Kullanma (TCK madde 257)", "Zor Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması (TCK madde 256)", "Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma (TCK madde 109)" ve İşkence (TCK madde 94)" iddialarıyla yaptıkları suç duyurularının, bu rapor tarihi itibarıyla en az 16'sında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, İstanbul Valiliği'nden soruşturma izni talep ettiği öğrenildi.

- Suç duyurularında "işkence" iddiası olmasına ve [4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun](#)'un 2. maddesinin ek fıkrası uyarınca bu suçun soruşturulması izne tabi olmamasına rağmen izin talep edilen 14 suç duyurusunda İstanbul Valisi Davut Gül, suç duyurusuna konu emniyet görevlileri

¹¹ Gözaltı işlemleri sırasında polisin fiziksel şiddetine maruz kalan avukat Murat Çelik hakkında "görevi yaptırmamak için direnme" yönünden yürütülen soruşturmayı da aynı takipsizlik kararı ile sonlandıran savcı, müşteki polis memuru Ali Hıracı'nın iddia ettiği gibi yaralandığına dair herhangi bir görüntü kaydı olmadığını ve Murat Çelik'in gösterdiği direncin "pasif direnme" olarak değerlendirilebileceğini belirterek "görevi yaptırmamak için direnme" suçunun unsurlarının oluşmadığına karar verdi.

hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na soruşturma yürütmesi için izin verilmemesine karar verdi. Vali Gül ayrıca emniyet görevlileri hakkında disiplin soruşturması açılmasına gerek olmadığına kanaat getirdi ve dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verdi. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarına tebliğ edilen kararlara göre Vali Gül, 942., 943., 945., 948., 949., 950., 951., 952., 954., 955., 956., 957., 958., 960., 961., ve 962. hafta buluşmalarını engelleyen ve Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında soruşturma yapılmasına izin vermedi.

- Avukatlara tebliğ edilen valilik kararları incelendiğinde [Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği](#)'nin 62. maddesinde ve [Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanunun Uygulanması ile İlgili Olarak İçişleri Bakanlığınca Yürütülecek İşlemlere İlişkin İçişleri Bakanlığınca Yürütülecek İşlemlere İlişkin Yönerge](#)'nin 24. maddesinde hakkında inceleme yapılan kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınmasının ön inceleme raporu için esas olduğu belirtilmesine rağmen valilik kararlarında alıntılanan raporlarda bu yönde bir işlem yapılmadığı görüldü.
- Alıntılanan ön inceleme raporlarında haklarında inceleme yapılan kolluk görevlilerinin topladığı evrak ve mülki idarenin yasaklama kararlarının esas alındığı tespit edildi. Örneğin 957. hafta buluşmasında Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına işkence ve diğer kötü muamele uygulayan kolluk görevlileri hakkında yapılan suç duyurusunda soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirilen ön inceleme raporunda, İstiklal Caddesi üzerinde iki farklı "güvenlik çemberi" oluşturulduğu bilgisi dahi verilmeden kolluk görevlileri tarafından hazırlanan "yakalama tutanağı"ndan hareketle Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının tek bir grup olarak gözaltına alındığı kabul edilerek "gruba üç defadan fazla olacak ve grubunun tamamının duyabileceği şekilde" anons yapıldığı iddia edildi. İlgili haftanın [gözlem raporunda](#), İstiklal Caddesi üzerinde iki farklı "güvenlik çemberi" oluşturulduğu ve Galatasaray Lisesi önünde oluşturulan "güvenlik çemberi"nde ablukaya alınan Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına herhangi bir "Dağılım" anonsu yapılmadığı kayıt altına alınmıştı. Ön inceleme raporunda barışçıl protestolara yönelik polis müdahalelerindeki tavırları ve birçok suç duyurusuna konu olan eylemleri ile kamuoyunda bilinen ve daha sonra Başakşehir İlçe Emniyet Müdürü olarak atanan polis amirinin, Emek Partisi (EMEP) İstanbul Milletvekili İskender Bayhan'ın danışmanı Ekinsu Devrim Danış'ı işkenceyle tehdit ettiğine dair ifadesi de dikkate alınmadı.
- Özetle, ön inceleme raporlarında Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın buluşmalarının kanunsuz olduğu, müdahalelerin orantılı olduğu, her buluşma için yasada belirtildiği şekilde üç kez "Dağılım" anonsu yapıldığı ve imkan sağlanmasına rağmen Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularının dağılmamakta ısrar ettikleri, diğer bir ifadeyle 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun unsurlarının oluştuğu, iddia edilerek soruşturma izni verilmemesi yönünde görüş bildirildi. Bu bağlamda gözlemci kurumlar, 950. hafta hariç olmak üzere aynı haftalara ilişkin savcılıklarca verilmiş takipsizlik kararlarının 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı şeklinde gerekçelendirildiğine dikkat çeker.

- Bir üçüncü sınıf emniyet müdürü tarafından hazırlanan 942. haftayla ilgili rapor haricinde, ön inceleme raporlarının, beş farklı ikinci sınıf emniyet müdürü tarafından hazırlandığı görüldü. Dokuz haftaya ilişkin ön inceleme raporunun aynı emniyet müdürü tarafından hazırlandığı tespit edildi. 955. ve 961. hafta raporlarının ise birçok haftada Galatasaray Meydanı'nda bulunduğu tespit edilen ve 30 Eylül 2023 tarihindeki [966. hafta](#) buluşmasını engellemeye yönelik İstiklal Caddesi üzerinde oluşturulan “güvenlik çemberi” içerisinde Cumartesi Anneleri/İnsanları ve hak savunucularına uygulanan fiziksel şiddeti çember dışından izleyen polis amirleri arasında olduğu tespit edilen ve o dönemde İkinci Bölge İlçelerden Sorumlu İl Emniyet Müdürü Yardımcısı olan polis amiri tarafından hazırlandığı görüldü.
- Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarının 948., 949., 950., 952., 954., ve 959. hafta buluşmalarını engelleyen, bu engellemelerin emrini veren, kanuna aykırı emri uygulayan ve bu sırada Cumartesi Anneleri/İnsanları ile onlara eşlik eden hak savunucularına yönelik işkence ve diğer kötü muamelede bulunan kolluk görevlileri hakkında ayrı ayrı yaptıkları suç duyurularının her bir hafta için olgular, engelleme ve müdahaleler ile şüpheliler farklı olmasına rağmen İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından birleştirildiği öğrenildi. Suç duyurularını birleştiren savcı, suç duyurusuna konu kolluk görevlileri hakkında soruşturma yürütmek için valilikten de toplu şekilde izin istedi. Vali Davut Gül, savcılığın talebini toplu şekilde reddetti.
- Her ne kadar AYM kararlarına bir atıfta bulunulmasa da Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın barışçıl toplantıları hakkında açılan soruşturmalarda takipsizlik kararları verilirken “suç unsuru” bulunmadığı savcılık tarafından da teyit edilen buluşmaları engelleyen, Cumartesi Anneleri/İnsanları'na işkence ve diğer kötü muamele yasağına aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uygulayan polis amirleri ve memurları hakkında hükümetin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne sunduğu Faaliyet Planı'ndaki argümanları¹² ile çelişkili şekilde ve yasaya aykırı olarak soruşturma izni verilmemesi mantıken ve hukuken açıklanamayacak bir durumdur.

Gözlemci kurumlar, İstanbul Valiliği tarafından soruşturma izni verilmemesi yönündeki kararlara yapılan itirazlarda İstanbul Bölge İdare Mahkemesi'nin hukuken açıklanamayacak, çelişkili kararlar verdiği dikkat çeker:

Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatları, izne tabi olmamasına rağmen İstanbul Valiliği'ne gönderilen suç duyuruları için valilik tarafından soruşturma izni verilmemesini İstanbul Bölge İdare Mahkemesi'ne götürdüler. İtirazları inceleyen İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci Dava Dairesi, verdiği ilk kararlar çelişen ve hukuken açıklanamayacak gerekçelere dayandırılan red kararları vermiştir.

- Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 22 Nisan 2023 tarihindeki 943. hafta buluşmasını engelleyen polis amirleri ve memurları hakkında yapılan suç duyurusunun ardından ilgili polis memurları hakkında İstanbul Valiliği'nin soruşturma izni vermemesine

¹² Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından icrası denetlenen *Batu ve diğerleri v. Türkiye* Dava Grubu'na 5 Temmuz 2023 tarihinde Faaliyet Planı sunan Türkiye, planın 100. paragrafında soruşturma izni hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır: “Yukarıda belirtilenler ışığında; yetkililer, güvenlik güçleri tarafından işlenen işkence, kötü muamele veya zor kullanma yetkisinin aşılması veya kasti yaralama veya hakaret suçlarında idari iznin kesinlikle gerekli olmadığı ve Türk Yargısı'nın pratiğinin [Avrupa İnsan Hakları] Sözleşmesi ile tamamen uyum içerisinde olduğunu vurgularlar.”, <https://rm.coe.int/0900001680abdc5b>

Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarının yaptıkları itirazı inceleyen İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci Dava Dairesi, valiliğin verdiği soruşturma izni verilmemesi kararının kaldırılmasına ve dosyanın "genel hükümlere göre işlem yapmak üzere" İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine 17 Ekim 2023 tarihinde oybirliğiyle karar verdi. Mahkeme, kararını şu şekilde gerekçelendirdi: "Dosyanın incelenmesinden müştekilerin İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevlileri hakkında; orantısız güç kullandıkları ve işkence uyguladıkları iddiaları üzerine 4483 sayılı Yasa uyarınca yapılan ön inceleme sonucunda üzerlerine atılan 'orantısız güç kullanma' ve 'işkence' fiillerinin göreviyle bir ilgisi bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, ilgililere isnat edilen orantısız güç kullanma ve işkence fiillerinin görev sırasında olmakla birlikte görevden kaynaklanmadığı yani görev sebebiyle işlenmediği açık olduğundan, 4483 sayılı Yasanın yukarıda anılan 2. maddesi hükmü karşısında bu Yasanın öngördüğü özel soruşturma usulünün uygulanması ve soruşturma izni verilmesi/verilmemesi yolunda karar tesis edilmesi mümkün değildir."

- Aynı daire, ilgili suç duyurularında benzer şekilde "orantısız güç kullanma" ve "işkence" iddiaları olmasına rağmen, yukarıdaki kararın aksine İstanbul Valisi Davut Gül'ün 10 haftaya ilişkin yapılan suç duyurularında soruşturma izni vermemesine karşı Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarının yaptığı itirazları reddetti. İlgili kararların tarihlerine bakıldığında mahkemenin tüm itirazları 13 Aralık 2023 ve 20 Aralık 2023 tarihlerinde incelediği ve dosyaları yalnızca "görevi kötüye kullanma" yönünden değerlendirdiği görüldü. Daire, avukatların itirazlarını reddettiği tüm kararlarını şu şekilde gerekçelendirdi: "... Galatasaray Meydanı'nda toplanılmasına müsaade edilmediği, zor kullanıldığı, kişilerin hürriyetinden yoksun bırakıldığı, görevlilerin görevini kötüye kullandığı iddiaları üzerine yapılan ön inceleme sonucunda, ilgililer hakkında ceza soruşturması yapılmasına yeterli bilgi ve belgenin dosya muhteviyatı itibarıyla mevcut olmadığı anlaşıldığından, soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararın Dairemizce yöntem ve yasaya uygun bulunması nedeniyle yapılan itirazların reddine [...] oybirliğiyle karar verildi."